Надалі, при кожному згадуванні *fire*, його символічність розкривається все глибше:

*...the town was enveloped in **fire**...The tenements were **on fire**, their washing flaming like the rigging of ships. In the warehouses wine burnt brightly but corn only smouldered and stank*. [Golding 1990, p. 197]

Не можна не помітити, що опис міста, охопленного вогнем, певною мірою перекликається з біблейським описом Содому і Гоморри, що гинуть під вогняною зливою:

І Господь послав на Содом та Гоморру дощ із сірки й огню, від Господа з неба. І поруйнував ті міста, і всю околицю, і всіх мешканців міст, і рослинність землі [Книга Битія, гл.19, вірш 25].

Дослідження тексту роману показало, що позитивний зміст символу, репрезентованого словом *fire* не було виявлено в жодному епізоді.

Отже при розгляданні символів у романі В. Голдінга „Надзвичайний посол" нами було виділено ряд символів, декодування яких дозволяє глибше зрозуміти зміст твору. Була виявлена як традиційна трактовка символів (напр., *fire*), так і суто індивідуально-авторська (напр., *tunnel*).

Наші подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення інших проявів колективного позасвідомого у художньому тексті взагалі та у романах В. Голдінга зокрема.

Література

Вовк В.Н. Мовна метафора у художньому мовленні. – К.: Наук. думка, 1986.– 142с. *Лосев* А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. – М.: Искусство, 1976. – 367с. *Товстенко* О.О. Філософські притчі Вільяма Голдінга: Текст лекції. – Київ,2001. – 38с. *Tiger* V. William Golding: The dark fields of discovery. – L., 1991. – 117p. *Аверинцев* С.С. Символ // Философский энциклопедический словарь. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – С.607- 608. *Андреева* Е.В., Ровнер А. Энциклопедия символов, знаков, эмблем. –М.: Мысль,2000. – 860с. *Бауэр* П., Дюмон Т., Головин С. Энциклопедия символов./Пер. с нем. Гаева Г.И. – М.: Крон – Пресс, 2003. – 512с. *Бидерманн* Г. Энциклопедия символов. – С-Петербург: Республика, 1998. – 611с. Кэрлот У. Словарь символов. – М.: REFL-Book, 1998. – 602с. *Рогалевич* Н.Н. Словарь символов и знаков. Символика в искусстве и мифологии: сюжеты и явления в символах. – Тюмень: Харвест, 2003. – 315с. *Brewer's* Dictionary of Phrases & Fables/ Ed. by Adrian Room. – London: Cassel & Co, 2001. – 1298p. *Golding* W. Envoy Extraordinary. – Moscow: Progress Publishers, 1990. – 260p.

ДЕМБОВСЬКА Л. М.
(*Київський міжнародний ун-т*)

МОВЛЕННЄВА СИСТЕМНІСТЬ ТА ІДІОСТИЛЬ АВТОРА

Текстова діяльність включається в діяльність більш високого порядку (дискурсивну), тому її слід досліджувати як елемент останньої. Сьогодні успішно вирішуються питання мовленнєвої системності, котра має жанрову основу [Самохина (Дмитренко) 2006, с.128].Опис нового об'єкту, який виступає основним конституентом даної жанрової форми, передбачає відбір і активне використання визначеного кола різнорівневих мовних засобів для створення особливої стилістико-мовленнєвої системності, яка відрізняє дану текстову одиницю від інших [Салимовский 1998, с. 38].

Системність – це об'єктивна властивість матерії, і в зв'язку з цим системність об'єктивно властива всім проявам і формам існування мови. В сферу мовної

системності закономірно включається і зовнішня система мови. Настільки ж об'єктивно системність властива і мовленню[Сидоров 1987, с.3]. Сутність досліджуваного об'єкта, чи то є акт мовленнєвої комунікації, текст, компонент чи категорія тексту, розглядається як органічна єдність двох об'єктивно властивих йому аспектів – діяльнісного та системного. Мовлення досліджується переважно як діяльнісна система, чи системно організована діяльність. Системність є необхідною умовою спілкування. Без системи не можна спілкуватися.

Проблемі системності мовлення в останні роки приділяється чимала увага (Сидоров Є.В., Самохіна (Дмитренко) В.А., Котюрова М.П. та ін.). Групою вчених Пермського Державного університету досліджувалися питання мовленнєвої системності, а саме стереотипності, у наукових текстах. Проте щодо текстів художньої літератури проблема все ще залишається недостатньо дослідженою, тому лінгвістичні пошуки в цьому напрямку не втратили актуальності.

Метою даної роботи є дослідження взаємного впливу факторів мовленнєвої системності та ідіостилю окремого автора, протистояння та взаємодії стереотипності як обмежуючого фактора у системі мовлення та креативних можливостей автора.

Стереотипи та забобони визначають зміст і структуру мовленнєвої комунікації. Але властивості тексту визначають не дійсно наявні у реального реципієнта стереотипи, а саме мислимі мовцем властивості забобонів і стереотипів передбачуваного адресата. Вони можуть до різної міри наближатись до дійсних властивостей реального реципієнта, але як системний фактор комунікації має особливе детермінуюче значення саме образ цих властивостей, який складає разом зі стереотипами і забобонами мовця і актуального реципієнта тексту, інтерактивну базу стереотипів мовленнєвої комунікації [Сидоров 2008, с.63].

М.П. Котюрова у передмові до збірника наукових праць Пермського державного університету „Текст: стереотип і творчість" визначає як найважливіші наступні фактори стереотипності:" 1) така фундаментальна властивість мовлення, як соціальність (прояв традицій); 2) динамічний принцип повторюваності, що веде до формування типових моделей, одиниць і категорій; 3) глибинно діючі протилежні психологічні тенденції до автоматизму і намагання запобігти автоматизму думки і мовлення; 4) психологія мовної особистості".

Стереотипність мовлення багатопланова, оскільки формується під дією різних факторів, що зумовлюють функціонування мови. Це соціальний характер комунікативної діяльності (повторюваність мовленнєвих ситуацій), вплив традиції (конвенціональність), прискорення комунікативного процесу („ніколи думати"), а також розвиток інформаційних технологій, що привів до появи негативних тенденцій у використанні мови: „спрощення" мови, збільшення кількості штампів і т.п.[Котюрова 1998, с.5].

В літературі стереотип – це текст, вписаний у контекст комунікативного акту і відображуючий певну мікроситуацію; або психолінгвістична динамічна функціональна система, покликана стабілізувати будь-яку соціально значиму діяльність суб'єкта; або умовна частина, неточна ідея, мінімальний пучок властивостей об'єкта того чи іншого класу. Психолінгвістичний аспект стереотипу співвідноситься з особистим досвідом людини, орієнтацією на інших, здібністю до засвоєння зразка в когнітивному, оцінному та поведінковому відношеннях[там само, с.8].

Характеризуючи мовленнєву системність, слід брати до уваги те, що її макрозабарвлення визначається не тільки підбором, частотою вживання та розміщенням мовних засобів, а також і комунікативною направленістю висловлювань. Тобто, комунікативна інтенція автора входить в самий зміст висловлювання чи послідовності висловлювань. Конкретне висловлювання завжди

дане в ціннісно-змістовому контексті – в науковому, художньому, політичному та іншому – чи в контексті життєвої ситуації; лише в цих контекстах одиничне висловлювання є живим і осмисленим [Бахтин 1975, с. 44]. Будучи дискурсотвірними характеристиками, і породжуючи різні типи дискурсів, сфери людської діяльності та спілкування лежать в основі функціональних стилів і жанрів комунікації.

Системність мови тотожна системності мовної здатності, мова існує в колективі у формі сукупності відбитків реальності, що існують у мозку людини. Функціональні характеристики мовних одиниць закладаються не тільки у мові як системно-структурному утворенні, а й у сфері вживання мовних засобів і мовної здібності її носіїв.

У процесі породження висловлювання, адресант відбирає мовні одиниці для найбільш адекватного вираження своєї інтенції та здійснює вибір потрібних лексичних одиниць, що найповніше відповідають цілям комунікації, тобто володіють відповідним функціональним потенціалом для виконання поставленої мети. Наявність спільного когнітивного фону в мовленнєво-мисленнєвій діяльності комунікантів можлива завдяки конвенціональності одиниць мислення, мови і мовлення/тексту.

Слово приносить з собою в художнє мовлення всі свої вихідні лексичні, граматичні, структурні, валентнісні та інші мовні риси, воно зберігає і свою центральну комунікативну функцію, узагальнює реальні життєві факти і називає їх. Але ставши елементом художнього твору, воно набуває і нових, раніше не властивих йому якостей: здатність вступати в семантичні відносини з дистантно розташованими одиницями, одночасно реалізувати не одне, а кілька значень, запозичувати емоційно оціночні компоненти значення з синтаксичної структури і безпосереднього лексичного оточення і т.д. Слово набуває незвичайної ємності, його інформаційні можливості зростають у багато разів. Витвір словесного мистецтва стає носієм не лише ідейно-змістової, але й емоційно-естетичної, художньої інформації.

Стиль епохи та індивідуальний стиль перетинаються, бо жоден автор не може уникнути впливу формотворчих тенденцій часу, соціальних вимог та замовлень, які охоплюють всі сфери духовної активності суспільства. Наскільки творчий суб'єкт (поет або письменник) здатен прийняти в себе всю сукупність соціальних вимог, наскільки його індивідуальний стиль буде відтворювати стиль часу; цією мірою та індивідуальними особливостями та здібностями вимірюється талант та творча доля кожного поета [Піхтовнікова 2005, с.124].

У функціонально-комунікативній стилістиці тексту основною метою дослідження є розробка проблем ефективності текстової діяльності автора і адресата з урахуванням специфіки їх мовної особистості, сфери спілкування, цілей і завдань, жанрово-стильових та інших особливостей тексту. Мовна особистість автора у функціонально-комунікативній стилістиці тексту розглядається, перш за все в аспекті ідіостилю, що проявляється в текстовій діяльності [Самохина(Дмитренко) 2005, с.173]. М.П.Котюрова визначає ідіостиль як „сукупність мовних і стилістико-текстових особливостей, властивих мові не лише письменника, вченого, публіциста, але й окремих носіїв даної мови" [цит. за Самохина(Дмитренко) :173]. Тобто, до уваги беруться крім лінгвальних аспектів, такі екстралінгвістичні фактори, як соціально-історична сутність, національні та індивідуально-психологічні і морально-етичні особливості людини. Вивчення ідіостилю в комунікативно-діяльнісному аспекті розширює уявлення адресата не лише про глибинний зміст тексту, а й про особистість адресанта. Особливо важливим при дослідженні ідіостилю є вивчення мовної особистості адресанта. В.А.Самохіна (Дмитренко), аналізуючи явище ідіостилю з точки зору функціонально-комунікативної стилістики тексту, визначає нові перспективи ФКСТ у зв'язку з дослідженням цього явища: "Ідіостиль – це стиль

особистості в усій різноманітності його багаторівневих текстових проявів (в структурі, семантиці, прагматиці тексту), це різностороння особливість адресанта. Явище ідіостилю в його проекції на всі рівні моделі мовної особистості (вербально-семантичному, когнітивному, мотиваційному) відкриває нові перспективи у розвитку ФКСТ: а) на вербально-семантичному рівні – це аналіз вживання оригінальних індивідуально-авторських мовних засобів і особливих прийомів їх граматичної і стилістичної організації; б) когнітивний рівень автора, його мовна особистість проявляється в ідейно-тематичній та індивідуально-стилістичній своєрідності його творів, в тому, про що він пише, до чого закликає, за допомогою яких засобів він це робить. Мова йде про осягнення його концептуальної картини світу, втіленої в художній формі. Тут особливого значення набуває асоціативне розгортання тексту. Асоціативність мовленнєво-мисленнєвої діяльності адресанта й адресата робить можливим їх співтворчість в різних галузях спілкування, особливо в художній; в) мотиваційний рівень мовної особистості автора відображує її цілі і мотиви в конкретному мовленнєвому втіленні" [Самохина (Дмитренко) 2005, с.173].

В художньому тексті концептуальність може втілюватися в його подієвому плані як сутності, породженої уявою автора, відображенням дійсності, вже відображеної в свідомості; в системі метаобразів чи в системі ідей – цілісній художній концепції світу і особистості, втіленої в конкретному тексті [Воробьева 1993, с.42].

Щодо добору мовних засобів, притаманних ідіостилю того чи іншого автора художнього твору, особистість адресанта проявляється в адекватному співвідношенні його креативності і обмежуючих стереотипів. Н.В. Данилевська розглядає це питання з точки зору законів діалектики, а саме закону єдності і боротьби протилежностей[Данилевская 1998, с.73]. Процес розгортання мовленнєвого акту представлений як боротьба двох різнонаправлених тенденцій – мовної надлишковості і мовної економічності висловлювання. Надлишковість виявляється в тому, що мовленнєва творчість (процес текстотворення) з метою більшої надійності прагне вербалізуватись за рахунок якнайбільшої кількості мовних знаків, і це веде до подовження просторової і розширення змістової визначеності продукованого тексту. У конкретному мовленнєвому акті інформаційне і мовне розширення пов'язане саме з творчим началом у мисленні автора, тобто з його індивідуальними особливостями, що реалізуються в мовному матеріалі. Економія, навпаки, визначає у процесі текстотворення протилежний – по відношенню до надлишковості – напрямок, а саме прагнення автора мовлення звузити, скоротити мовну і змістову сторони висловлювання, щоб не допустити надмірного інформаційного загромадження текстового простору, що ускладнює розуміння й інтерпретацію тексту. Завдяки економії мовленнєвий потік, по-перше, обмежується в часовій і просторовій протяжності, досягаючи при цьому змістової визначеності, точності та змістової адекватності, по-друге блокується нескінченність прояву індивідуальних особливостей у мовленні і корегується процес інтерпретації змісту тексту. Мовна реалізація описаного принципу пов'язана зі стереотипними одиницями, які співвідносяться з особистим досвідом людини, орієнтацією на традицію, культуру та іншими факторами. При художній обробці мовного матеріалу різні стереотипи накладають певні обмеження, які автори мають брати до уваги. Але творча особистість у рамках певного стереотипу знаходить достатньо простору для реалізації свого творчого потенціалу і самобутності.

Американським вченим Тейлором виділено п'ять основних видів креативності: експресивна, продуктивна, винахідна, новаторська, емерджментна [цит. за Чаркич 1998, с.102]. Кожний вид креативності вносить визначений вклад в акти творчого пізнання, котрі не можуть бути реалізовані без наявності оригінальності. Креативність обумовлена дією таких факторів, як гнучкість, творча фантазія,

надситуативна активність, терпимість до невизначеності, установка на досвід, потік ідей. Творчому суб'єктові вдається, не порушуючи усталених норм, актуалізувати стару форму, динамізувати закам'янілу структуру, втілити ряд змін у систему стереотипних засобів художнього зображення, встановити дещо видозмінені внутрішні взаємовідносини між використаними елементами й активізувати їх додаткові функції. Лише в цьому випадку можна говорити про досягнення автором певного ступеня креативності, а тим самим певного ступеня оригінальності й самобутності.

Найбільш широким поняттям, що еволюціонує на протязі творчої діяльності письменника, є образ автора, який складає, по суті, ядро індивідуально-художнього стилю. Точка зору автора, яка змінюється у зв'язку з життєвими обставинами, відкладається в образі автора, веде до його еволюції, що обов'язково позначається на композиційно-мовній матерії твору. Звідси слідує, що для винесення судження про творчу індивідуальність автора слід починати з того, що зафіксовано у творі за допомогою численних засобів актуалізації, що діють на різних рівнях художньої структури [Кухаренко 1988, с.188].

Творча індивідуальність художника невіддільна від сучасних йому соціальних і суспільних умов, а результат його творчих зусиль, художній твір, створюється під впливом складної єдності суб'єктивних і об'єктивних факторів.

Автор невіддільний від своєї творчості. Індивідуальність його художнього мислення проявляється на всіх стадіях творення книги. Опис системи константних характеристик творчої манери автора, розкриття специфічних законів їх функціонування в художньому цілому є завданням стилістичного дослідження індивідуального стилю. Будучи природним відображенням еволюції художника, його стиль носить динамічний, змінний характер, що пізнається лише з діахронічного співставлення ряду синхронних станів [Кухаренко 1973, с.52]. Суб'єктивна, індивідуальна сторона сприйняття й подальшого відтворення світу художником забезпечує невичерпне багатство і розмаїття індивідуальних стилів.

На характер зображення дійсності в художньому творі впливає не тільки суб'єктивне їх бачення автором, але і його особистий досвід. Біографічні дані входять у твір в різному вигляді й обсязі. Найбільше відбивається вплив суб'єктивних, особистих факторів на виборі тем, сюжетів, характерів.

Суб'єктивне і об'єктивне у творчості знаходяться в стані постійного взаємного впливу і взаємодії, формуючи ту унікальну єдність, котра називається індивідуально-художнім стилем, або ідіостилем.

Аналізуючи ідіостиль автора за допомогою принципу креативності [Селиванова 2000, с.45], розкриваємо суть ідіоконцептів, на основі яких створюються оказіональні номінативні одиниці, індивідуально-авторські метафори, які, в свою чергу відкривають нові тенденції розвитку номінативної підсистеми мови і пізнавальних можливостей людини.

Література

Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. – М.: Художественная литература. – 1975. – 504с. *Воробьева* О.П. Текстовые категории и фактор адресата. – К.: Вища школа. – 1993. – 198с. *Данилевская* Н.В. К вопросу о стереотипных единицах речемыслительного процесса// Текст: стереотип и творчество/ Межвузовский сб. научных трудов. Пермский государственный университет. – Пермь:www.psu.ru. – 1998. – с.67-73. *Котюрова* М.П. Многоаспектность явлений стереотипности в научных текстах // Текст: Стереотип и творчество: Межвузовский сборник научных трудов. – Пермь: www.psu.ru. – 1998. – с. 5-18. *Кухаренко* В.А. Лингвистические исследования английской художественной речи. – Одесса: ОГУ им. И.И.Мечникова. – 1973.- 61с. *Кухаренко* В.А. Интерпретация текста. – М.: Просвещение. – 1988. – 190с. *Піхтовнікова* Л.С. Еволюція стилю байки з точки зору синергетики// Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. - №435. –

Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків: Константа. – 2005. – с.172-175. *Салимовский* В.А. Речевые жанры научного эмпирического текста// Текст: стереотип и творчество/ Межвузовский сб. научных трудов. Пермский государственный университет. – Пермь:www.psu.ru. – 1998. – с.29-42. *Самохина* (Дмитренко) В.А. Проблемы функционально-коммуникативной стилистики фольклорного текста// Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. - №667. – Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків: Константа. – 2005. – с.172-175. *Самохина* (Дмитренко) В.А. Функционально- коммуникативная стилистика текста: проблемы и пути решения// Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. - №725. – Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків: Константа. – 2006. – с.125-129. *Селиванова* Е.А. Когнитивная ономасиология (монография). – К.: Фитосоциоцентр. – 2000. – 247с. *Сидоров* Е.В. Проблемы речевой системности. – М.: Наука. – 1987. – 139с. *Сидоров* Е.В. Онтология дискурса. – М.: Издательство ЛКИ. – 2008. – 232с. *Чаркич* М. Креативность и стереотип в стихотворных дискурсах// Текст: стереотип и творчество/ Межвузовский сб. научных трудов. Пермский государственный университет. – Пермь: www.psu.ru. – 1998. – с.101-104.

КАЗЬМІНА Н.О.
(Мелітопольський пед. ун-т ім. Б. Хмельницького)

ПРОБЛЕМА ДВІЙНИЦТВА У ТВОРЧІЙ ЕВОЛЮЦІЇ СТІВЕНА КІНҐА

Стівен Кінґ дійсно може вважатися дзеркалом американської еволюції кінця XX століття, яка неминуче відбивається на всьому людстві. Він чітко розуміє свою суспільну фунцію і намагається не виходити за її межі. Але, як вважає багато критиків та літературознавців, творчість Стівена Кінґа належить до області масової літератури з її специфікою та особливою системою стосунків з іншими типами літератури [Чемоданов 2005, с. 1-3].

У США видається досить багато книжок, присвячених цьому авторові, але більшість з них має здебільшого довідковий характер, нагромаджуючи і систематизуючи інформацію, і практично не аналізують її. Проте, є і досить таки ґрунтовні роботи, присвячені його творчості. Особливо можна відзначити праці Стівена Спіньєзі, Майкла Коллінгса і Джорджа Біма. У Росії чи не єдина серйозна робота – це стаття А.І. Шемякіна "Містичний роман Стівена Кінґа" в книзі "Лики массовой литературы США"(рос.). Також нещодавно вийшла книга російського письменника та перекладача Вадима Ерліхмана «Король темної сторони». Проте з кожним роком, його творчість наближається до все більшого визнання. Стівен Кінґ як автор вимагає своєрідної реабілітації перед українським читачем, оскільки його романи переважно подавалися в дуже неякісних перекладах. Тому необхідно розвінчати існуючий міф про Стівена Кінґа-ремісника і довести, що він є автором не лише романів жанру жахів і містики, але і серьозної, елітарної, інтелектуальної і постмодерністської прози. Це ставить перед необхідністю дослідження творів популярного у всьому світі і вельми популярного на Україні письменника, типового і в той же час неординарного. Твори Кінґа не є ремісницькими виробами і дають багату їжу для міркування літературознавства.

У статті ми доведемо, що однією з провідних тем його творів є тема двійництва. Розглянемо такі його твори як «Таємне вікно, таємний сад», «Темна половина», «Мертва зона», «Сунична весна», «Людина, яка любила квіти».

Вивчаючи творчість письменника, ми з'ясували, що, навіть, у творчому шляху письменника присутній його двійник, Річард Бахман (творчій псевдонім Стівена Кінґа). Навіщо він вигадав собі псевдонім, вже маючи славу і гроші, може щоб